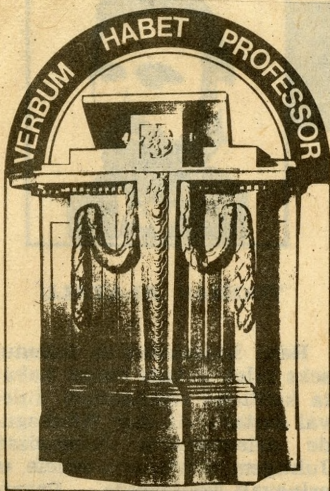

INGE UNT

Mulle anti sõna nüüd pärast eesti naiste kongressi, ja sellepärast kipuvad mõtted esimeses järjekorras seostuma seal nähtu-kuulduga. Olen küsinud mitmelt delegaadilt muljeid ja saanud üsna ühtmoodi vastused: ajalik kongress, tühja lobisemist vähe ja vajalikke ettepanekuid suur hulk. Paljust seal räägitust on ju varemgi jututu tehtud, kuid kongressi eriline väärtus ilmneb selles, et kord võeti kõik oluline teraviklikult ja ülevahtlikult kokku ning probleemid esitati lahendamiseks.

Naisküsimus meie ühiskonnas kasvab suurel määral välja naise kui ema osast. Ilma selle asjaoluta poleks meil vist vaja naiste kongresse pidada, sest üheõiglususe eest pole ju enam vaja võidelda. Või kui mingil alal siiski, siis teisejärgulisena.

Umbes poole sajandi jooksul on areng kulgenud ühes suunas — naine on eemaldunud külsast *Kindel, Kirche, Küche* noiaeringist. Meil Eestis teatavasti eriti edukalt. Ühtlasi on ilmnunud selle edu mitmed valusad tagajärjed. Lastekasvatustes tulenevad need ilmselt sellest, et teatud aeg ülehinnati ühiskondliku kasvatusvõimalusi. Arvati, et kõik on korras, kui sõim ja aed võtavad lõviosa laste hoolimisest vanematelt lihtsalt üle. Ega sellise veendumuse levitamise eest olegi dieti kellelegi etteheiteid teha, sest pedagoogika ajaloos puudus vastav kogemus, tagajärgi ei osatud prognoosida. Vastavad avastused psühholoogias ja pedagoogikas saidki võimalikuks alles siis, kui sai täpsemalt uurida erinevates tingimustes kasvanud põlvkondi. Kõige olulisem järeldus sellest: esimesed eluaastad panevad aluse inimese kogu edasisele arengule, nii vaimsele, emotsionaalsele kui ka kõlbelinele. (Muide, iagan täielikult psühholoogiadotsent Peeter Tulviste seisukohta: pole õige väita, nagu kujuneb esimesel viiel eluaastal välja inimese isiksus: see on käibetõe meelevaldne laiendamine.)

Kui need asjaolud (perekonnast ka mitmed muud) olid selgunud, tekkis liikumine «Naised koju tagasi!». Millegipärast aga ei taha peaaegu keegi ise tööst loobuda (vähe-

malt mitte kauaks, tillukese lapse hooldamiseks küll), vaid soovivad seda ikka kellelegi teisele.

Olgem realistid. Selline rousseaulik lähenemine asjale ei ole võimalik ei ühiskondliku tootmise ega naise enda elu ja kvalifikatsiooniperspektiivide seisukohalt. Järelikult on lahendus kompromissides. Ene Hion ütles kongressil, et naise täiuslikkus ühes valdkonnas toob paratamatult kaasa ebatäiuslikkuse teistes valdkondades, tuleb leida mõistlik tasakaal. Neist kompromissidest, ema ja töötaja rolli ühendamisest, naise elu kergendamisest oligi kongressil kõige rohkem juttu. Loodame, et olulisemad asjad ei jää jutu tasele.

Üldse on meil kalduvus igatseda möödunud paljut tagasi. Suures osas sellist, mille muutumine on kiire sotsiaalse ja tehnilise arengu tõttu lihtsalt paratamatu. Küll aga peame püüdma selgeks teha, kus on areng stiililiselt mingisse äärmusse kulgenud, ja mõtlema, kuidas seda korrigeerida, kuidas vigu asjalikult parandada. Või mida ette võtta kaotuste tasatsemiseks.

Võtame näiteks väikeste maakoolide tagaigatsamise, mida ei põhjusta ainult mure tööjõu kinnistamise ja laste hooldamise pärast. Väike algkool — see on soe kooliõhkkond, õpetajate ja laste lähedased suhted, väike oma-pärane pere, mida nii imelise selgusega kiiutab P. Simm oma «Ideaalmaastikus». Sellised koolid on enamasti juba minevik, kuid milks ei võiks me luua uue sellise pere vastes koolitüübis, lasteaed-alkkoolis.

Inimese ruumilist keskkonda käsitlev «Ajurünnak» oli mõtlemapanev ka pedagoogilises aspektis ja tõi kaasa hulga mälestusi. Hakkasin nimelt mõtlema, mida tähendas vana linnalapsele niisugune koht, nagu õu ehk hoov. See oli piiratud territoorium, kuhu mindi koos naabermajad lastega igal võimalikul juhul küll keksu, küll rahvastepalli ja muud mängima, küs olid kindlad käitumisreeglid, kus lapsed olid omaette, kuid ometi täiskasvanute silma all.

Lapsena oli isa lapsepõlvemälestuste kuulamine ilusamaid asju. (Olen pannud tähele, et ka tänapäeva lapsed kuulavad neid tohtu põnevusega, nähtavasti võlub teadmine, et isa-ema olid ka kunagi lapsed ja elasid üle sedasama mis nemad praegu.) Isa rääkis ka seda, et Haapsalu linn oli poiste vahel piirkondadeks jaotatud, ja omanikuõigused pandi siis muidugi oma kandis maksma. Küllap see oli nii igal pool. On vist raske üle hinnata, mida see kõik andis kogutunde, seltsimehelikkuse, suhtlemisotskuse ja muude vooruste kujunemise, ja peale selle andis huvitava lapsepõlve. Ei maksa muidugi oma lapsepõlve idealiseerida, sest eks igal põlvkonnal ole oma lapseaeg ja sõbrad. See ei võta aga ära uuslinnade arhitektuurilist probleemi, kuidas luua teadlikult olemisruum lastele: liivakastid ja võimlemisrõngad seda küsimust ei lahenda.

Praegu levib visalt tendents, mis seisneb meessoosa vähenemises laste ja üldse kogu noorsoo kasvatamisel. Ajalooline kogemus on olnud selline, et mida vanemaks poisid said, seda enam tegelesid nendega mehed, olgu isa, õpetaja või meister. Nüüd on siis olukord kujunenud selliseks, et ligi 50% abieludest lahutatakse ja lapsed jäävad tavaliselt emale. Last kasvatatakse edaspidi paremal juhul võõrasisa, kui see juhtub

hea inimene olema. Aga kui võõrasisa pole, või ei hooli ta teise mehe lastest, või koguni ei salli neid? Meesõpetajaga kohtuda, eriti 8-klassilises koolis, on juba iseäralik õnn. Vanempeoneerijuhist ei maksa selles suhtes rääkida. Pedidaater ja hambaarst on mõistagi naised. Sporditreener, jah, kuid sport hõlmab vähe-seid. Jääb veel loota näärivanaale.

Seega on laste kasvatamisse läinud naiste kätte. Me ei oska veel selgesti ega täies ulatuses ette näha, mida see kaasa toob. Võib-olla mitte midagi eriti hullu. Kuid mõningaid halbu ilminguid juba täheldatakse, nagu ajakirjanduseski korduvalt ning kriitiliselt esile toodud.

Teiselt poolt mõned rõõmsustavad tendentsid. Perekonnauurijate andmeil tegelevad noored isad oma lastega palju rohkem kui varem, isegi imikutega. Paljud mehed leiavad endas südamehaadust ja mõistvust kasvatada ka kasulapsi. Pedagoogilises instituudis on suurenenud meesüliõpilaste hulk. Püütakse luua pedagoogilisi rühmi, milles noormehed väljastpoolt kooli juhendavad kooliringide mehelikumaid alasid. Seda on aga vähe. Ühiskond peaks leidma stiimuleid meesõpetajate tagasitoomiseks kooli.

Kitsamalt koolisse ja hariesse puutuv on hoopis otsesemalt suunatud kui keerukas sotsiaalne protsess. Üldistatult tahaks öelda, et praegu tundub eriti oluline selgeks teha, mis on ühe või teise aine või aineosa õpetamise eesmärk, milline on tema osa isiksuse kujundamises. Vahel tekib õppematerjali lugedes tunne, et puude tagant ei nähta metsa. Ühtlasi saab ikka selgemaks vajadus muuta hariduse sisu kõige kasuks, mis puudutab inimest ja inimsust, sest vastavad proportsioonid nihkusid mõnevõrra paigast teaduslik-tehnoloogilise revolutsiooni vaimustuses. Samuti peaksime rohkem arvestama, et lapsepõlv ei ole ainult ettevalmistus täiskasvanueluks, vaid et lapsepõlv on elu ise, kus kehtivad teised, lapsepärased reeglid. Seepärast pole õige koostarkusega kaasa tuua kuivust, jäavust, täiskasvanulikkude väljendusviisi.

On palju asju, mis teevad rõõmu. Kõigepealt ENEKE-se ilmumine, sündmus meie haridusloos. Mitte midagi selleaolulist pole meie lastel varem veel käes olnud. Ja esimene kõide kohe nii võrratu, et on raske vaimustust alla suruda ja mingit asjalikumast seisukohta avaldada. Kuskilt on välja ilmunud hulk autoreid, kes oskavad lastele asju ära seletada selgesti, lihtsalt ja targalt, vähimagi infantiilsusega. Küllap on selle taga ka toimetuse nõudlikkus. Igas reas väljendub usaldus lapse vastu, et ta suudab tõusta selle raamatu tasemele, kui pingutab. Sama usaldust kajastab Gustav Naani eessõna, mis muu hulgas sisaldab ilusa innustava lause «Rumal on rumal olla». Vaevalt oskame praegu hinnata kõiki võimalikke impulsse, mida see raamat võib mõnes pisikeses peas idanema panna. Ühtlasi kerkib kohe metoodiline küsimus: kuidas oleks ENEKE-st koolis ja kodus kõige otstarbekam kasutamata hakata, et temast võimalikult palju kasu saada.

Meie oma Tartu asjadest on suureks saavutuseks, et 15. keskkoolis avatakse prantsuse keele klass. Ei oleks vist olnud võimalik püstitada ilusamat ausammast äsjalahkunud Kallista Kannile, prantsuse keele eluõiguse eest võitlejale. See klars toob loodetavasti kaasa nihkeid suhtumises prantsuse keelele üldse, laiendab kõigil prantsuse kultuurist osasamast, on elustavaks aluseks prantsuse filoloogias osatähtsusele ülikoolis. Samuti annab ta uuele koolile kohe oma näo, mis pole sugugi tähtsusetu. Üldse on Tartu koolide näotsingud kulgenud tulemusrikkalt. Viimasel ajal järjest rohkem esteetiliselt kasvatuse suunas.